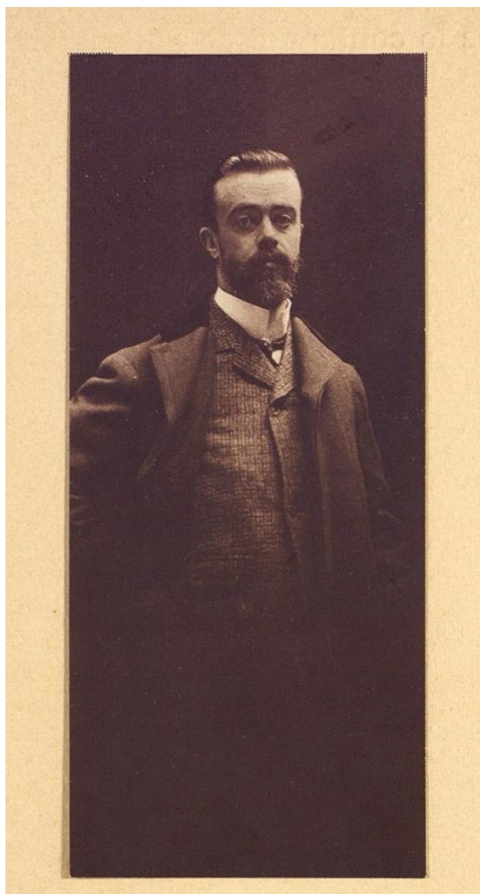
Josep Triadó i Mayol (1870-1929): biografia artística i recorregut pel seu llegat a la Biblioteca de Catalunya[1]

Xavier Soler Àvila
Historiador de l'Art

Retrat de Josep Triadó i Mayol
Primer Llibre d'Exlibris d'en J. Triadó, p. [7] (1906)
(Biblioteca de Catalunya)

L'any passat es va complir el 150è aniversari del naixement d'en Josep Triadó i Mayol (Barcelona, 10 de febrer de 1870 - 2 d'abril de 1929)[2] de qui la Biblioteca de Catalunya (BC)

[1] Article desenvolupat a partir del realitzat per mi mateix i publicat electrònicament a *El Blog de la Biblioteca de Catalunya* (28.1.2021) amb el títol '*Un breu recorregut per l'obra de Josep Triadó i Mayol (1870-1929) a la Biblioteca de Catalunya en record del 150è aniversari del seu naixement*'. Actualment també és en premsa per a la seva publicació, aquest mateix 2021, al número monogràfic de la revista EX-LIBRIS que sobre en Josep Triadó prepara l'Associació Catalana d'Exlibristes.

[2] Aquest estudi, com a contribució a l'efemèride, és a any vençut degut al complicat any passat per tots. Altres centenaris del 2020, afortunadament, si que es van poder celebrar l'any passat, com el de la mort d'Alexandre de Riquer, del qual ens n'hem de felicitar tots els que hi vàrem contribuir, tot i l'adversitat pandèmica que, malauradament, el va limitar. Vull agrair també al Sr. Alexandre Narbona, de la Biblioteca de Catalunya, la

n'és custodia, pel capbaix, d'uns tres-cents registres, entre dibuixos originals, ex-libris, cartells, petits impresos, revistes, butlletins, llibres, etc., a més de dissenys seus inclosos a manera de publicitat a revistes i a il·lustracions i enquadernacions industrials de llibres, i que la converteixen, sens dubte, en la institució cultural de referència per a l'estudi de la seva obra. Nombre de registres que, en un estudi més aprofundit, bé podria ser augmentat considerablement, en tant que fou molt prolífic en el mon de l'edició[3]. La procedència del llegat de Triadó a la BC és diversa. D'entre els donatius o fons més notables on és inclosa destacarem la Col·lecció Bonsoms Chacón, la Col·lecció Reserva Catalana Aguiló, el Fons Emili i Santiago Brugalla, la Col·lecció de Premsa Joan Givanel, el Fons de l'Associació d'Exlibristes de Barcelona, el Fons Carles Sindreu i Pons, la Biblioteca Bergnes de las Casas, el Fons Rubió, el Fons Casellas, entre d'altres donatius i adquisicions que s'han fet al llarg de la història de la institució.

* * *

És ben sabut que Triadó donà el seu bo i millor en l'exlibrisme, àmbit on, junt amb la pintura, probablement se sentia més lliure creativament, desenvolupant una tendència natural de l'esperit cap a temes transcendentals com per exemple la finalista mort, protagonista d'un bon grapat d'ex-libris seus i a partir dels quals podem veure el gran domini de registres plàstics del barceloní, així com un manifest interès per la composició i l'arquitectura de la imatge[4]. La seva vessant d'exlibrista tindrà més que evidents connexions amb les seves altres obres i que, com tractarem de veure amb succint homenatge, semblen ser moltes més de les que aparenten en un principi.

De la triada Riquer-Triadó-Renart, el nostre artista és potser el més tradicional dins la modernitat que abanderaren en l'exlibrisme, tot i no deixar d'expressar estilitzacions i composicions properes a l'ortodòxia *nouveau*, de la mateixa manera que hom convé que dins el modernisme hi conviuen formes diverses i altres pervivències. Triadó encaixaria, en

seva contribució al treball, especialment per l'assenyat aclariment a l'entorn d'algunes de les informacions que en ell s'hi aboquen.

3 L'obra d'un autor de l'abast i complexitat de Josep Triadó, que es compta entre el bo i millor de les nostres arts no es pot entendre sense aprofundir en l'heteròclit del període que li va tocar viure, de trànsit entre el vuit-cents i el nou-cents, una època en que el debat entre la producció artística i la industrial, la seva convivència, conveniència i utilitat, era un dels pilars sobre el que se sustentava bona part de la producció i del debat artístics, qüestions que queden fora de l'abast d'aquest breu homenatge.

4 Com a exlibrista, està més que ben representat a les diverses col·leccions de la Biblioteca de Catalunya, des de la Roca a la Miracle, passant per la de l'*Asociación de Exlibristas de Barcelona*. Metòdic com pocs, Triadó va numerar els seus ex-libris fins arribar gairebé als tres-cents.

general, en la diversitat plàstica d'aquells anys, amb ressons vuitcentistes a molts dels seus treballs que, en paral·lel al modernisme, per usar la terminologia a l'ús, en son coetànies[5], però relacionant-se també amb alguns dels avantguardistes postmodernistes, amb els quals coincidí en algunes mostres, com veurem. De fet, Triadó era de la mateixa generació d'artistes com Mir, Nonell, Gual, Vallmitjana, Canals, etc.

En els seus treballs del tombant de segle hi podem detectar clarament l'herència del simbolisme francès i certa tendència a l'esteticisme, entès aquest com a cert aïllament de l'art que defuig els imperatius sòcio-normatius de la creació, equació de la qual ell en serà part, per ambdues bandes, ja com a docent lligat a programes pedagògics a impartir des de l'Escola de Belles Arts on hi exercirà, ja com a artista que tensava i creava noves formes i modes. De la mateixa manera, també veiem rastres ben definits i identificables de la tradició de l'exlibrisme heràldic en els seus dissenys i que perviuran de la seva mà en molts d'ells. Amb tot, però, pels darrers anys del segle XIX se sentí més afí a un cert tipus de simbolisme amable, amb temes recurrents com la mort, la lectura, aquest darrer molt comú dins l'art simbolista –com ho serà, òbviament, com a tema, dins l'exlibrisme- en tant que suggeridora de certa fugida de la realitat nascuda de la reacció a allò realista o naturalista -inclús d'allò impressionista-, un art, en general, oposat a la iconografia i la prosa de l'era industrial de la segona meitat del XIX i que Triadó, ben conscient d'aquesta tessitura, combinà a la perfecció, tant tècnicament com espiritual, en una manera de fer que equidistava entre tradició i modernitat, no pas sense destacar-se amb elements característics propis, òbviament, tant de les tradicions concomitants com de les precedents[6]. Per damunt de tot, però, Triadó fou un gran dibuixant, veritable matriu de l'art figuratiu, un erudit visual de mirada polièdrica i així fou entès ben aviat quan el seu amic, en Víctor Oliva, li dedicà un article com a tal a l'Anuari Oliva de 1907[7].

Al cap i a la fi, Triadó fou un artista compromès amb els corrents plàstics coetanis que abasten el trànsit de les arts vuitcentistes cap a la modernitat de fi de segle, fins arribar als

[5] Si bé en Triadó hi podem reconèixer certa influencia de l'*Art & Crafts* anglès, més marcada en els treballs d'Alexandre de Riquer, també trobem rastres de l'art del centre d'Europa i que bé coneixia per la seva activitat com a exlibrista militant.
[6] Triadó potser no expressava un gust tant ortodox respecte a la modernitat, i abeurava d'un mode que hom pot convenir en historicista o arqueològic, menys avesat als trets propis o més identificables del modernisme, com les tipografies tipus Arnold Böcklin i els ornaments vegetals basats en el *coup de fouet*. La línia en la que es mourà Triadó, com també s'observa de vegades en Joaquim Renart, accentuà l'ús d'iconografies i composicions diverses que enllacen més amb la tradició –amb el classicisme- que amb la modernitat.
[7] Oliva, Víctor, *Joseph Triadó dibuixant*, In: *Anuari Oliva: ensaig de materialització d'un moment intel·lectual*, Vilanova i la Geltrú: Oliva, Impr.; Madrid: Artur Beyer; Londres: A Donderis, 1907, p. 33-43

corrents figuratius del primer quart del segle XX, en tota la seva complexitat. Algunes de les seves pintures es troben a museus com el MNAC o a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer i algunes d'elles varen formar part d'alguna de les més notables col·leccions particulars de l'època, com la Font i Sangrà, la Pasqual o la Miret.

Aviat, però, com amb els ex-libris, abocà el seu talent cap a tot allò relatiu als oficis del llibre, esdevenint-ne un dels il·lustradors i dissenyadors més polifacètics, d'un acurat i refinat gust en tot allò on hi participava, des de la tasca més artesanal com l'elecció de les tipografies, la més artística com la translació a imatge del text, la tria de la tècnica de gravat adient, fins a la participació més impersonal en el disseny gràfic per a grans projectes editorials, és a dir, movent-se per tot l'espectre de l'edició catalana de la seva època, des la més popular i efímera (cartells, goigs, marques, postals, etc.) fins a l'alta bibliofília i, òbviament l'exlibrisme. I en el mon de l'edició també s'hi expressà, com pocs foren capaços, amb diversitat i qualitat de recursos plàstics. Les il·lustracions que realitzaria per a tot tipus d'edicions i impresos i que tant van enrere en els seus referents, com s'insereixen en la modernitat, tot projectant-s'hi, són contenidores de la seva grandesa com a artista. Grandesa que també es manifestarà en autors posteriors consagrats a les arts –i l'artesanat- del llibre, com per exemple les il·lustracions i decoracions de llibre d'un Louis Jou, qui sens dubte heretà d'aquell el gust per la decoració floral acotada en paral·lelepípedes curulls d'elles, portades, colofons, monogrames, decoracions florals simètriques, tipografies, etc., així com cert gust dibuixístic aplicat a les exquisides xilografies del nord-català, sovint amb un *pathos* contingut que també entronca amb Triadó.

* * *

Durant i després de la seva etapa de formació, la seva presencia a diversos certàmens barcelonins de la darrera dècada del XIX esta ben documentada als respectius catàlegs que se n'editaren, la majoria des quals també formen part dels fons de la BC. Encara sent alumne de l'Escola de Belles Arts va concórrer a l'Exposició Universal de 1888, on fou premiat amb medalla de bronze o de tercera classe. També fou present al primer certàmen barceloní de 1891 presentant un *Estudi d'un interior*[8], època en que ja havia estat premiat per la Diputació Provincial, com era costum aleshores, amb una borsa de viatge.

[8] *Catálogo de la Primera Exposición General de Bellas Artes*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1891, p. 188 (Biblioteca de Catalunya)

El 1893 s'esmenta la seva participació a l'exposició del grup *Academia Libre* a can Parés intitulada *Oda a Barcelona*, al costat de Santiago Rusiñol, Antoni Serra, Antoni Pi, Antoni Torres, B. Vilaseca[9], Manuel Viader i en Isidre Nonell. Maragall esmenta Triadó com a *Josep-Mª Triadó*, potser treslladant l'errada de la informació que va tenir disponible en el seu moment[10]. Sembla ser que la mostra no agradà gens a Miquel i Badia, tal i com ens recorda el mateix Maragall[11]; cal no oblidar que fou un crític d'art apologeta de la vella escola pictòrica i refractari a la novetat, ben lluny de posicions més receptives amb l'art nou d'aquells anys com Raimon Casellas. És de destacar la presència de Triadó en aquest grup, en els anys que vol fer-se un lloc com a artista, amb un grup heteròclit que integra artistes de l'anterior generació i altres de la nova com, ni més ni menys, en Nonell[12].

A la segona exposició de belles arts de Barcelona de 1894 hi seria present per partida doble, a la secció de pintura i a la de reproduccions, amb els olis un *Pati de la Casa de la Caritat* i una còpia de Velàzquez[13], i també va exposar al *Salon des Indépendants* parisenc de 1895, on exhibeix la pintura *Consolatrix aflictorum*[14]. En general, per aquells anys, Triadó només hi presentava pintures, d'entre les quals podem destacar, exceptuant el certamen posterior de 1907 i que tractarem més endavant. Raimon Casellas, que curiosament no el va poder incloure a la seva col·lecció de dibuixos, ja el va ben va definir en referència a la seva pintura *La Mort* exposada al certamen barceloní de Belles Arts de 1896[15]:

> '*En Triadó procura fer-nos assistir al luctuós desenllaç de les destinacions humanes, amb la pàl·lida imatge de la Mort, la vella immortal que, coronada de perpetuïnes, acompanya al vell decrèpit, que prompte haurà d'enfonsar-se en el clot sense fons del no-res*'[16].

---

9 Probablement Enric Vilaseca

10 Maragall, Joan A., *Història de la Sala Parés*, Barcelona, Editorial Selecta, 1975, p. 57-58

11 Op. Cit., p. 57

12 Una pintura del qual datada el 1894 i titulada *Acadèmia Artística Lliure de Barcelona* forma part dels fons del MNAC.

13 *Catálogo de la Segunda Exposición General de Bellas artes*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1894, p. 53 i p. 273 (Biblioteca de Catalunya)

14 Flaquer, Sílvia, *Inventari d'artistes catalans que participaren als Salons de Paris fins l'any 1914*, Barcelona, Diputació de Barcelona / Biblioteca de Catalunya, 1986, p. 390

15 *Catálogo Ilustrado de la Tercera Exposición de Bellas Artes é Indústrias Artísticas*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1896, p. 52; val a dir que amb aquest quadre va rebre una medalla de tercera classe al certàmen (Biblioteca de Catalunya)

16 Casellas, Raimon, *Etapes Estètiques*, volum segon, Barcelona, Societat catalana d'Edicions, 1916-, p. 115-116

La Mort, oli sobre tela de Josep Triadó (1896)
(Museu Nacional d'Art de Catalunya)

Aquesta representació[17], banyada d'una lleu pàtina de boira i l'ús de tonalitats fredes i lluminoses a la part superior, gradant cap a tots més foscos i torrats a mesura que la mirada ens condueix al clot final, suggeridores de desolació, connecta molt amb la línia de molts paisatges de l'època, com per exemple els de Modest Urgell o algunes de les atmosferes d'un Joaquim Vancells, però enllaça alhora també amb la tradició realista de pintors com Benet Mercadé, ens mostren un Triadó que domina a la perfecció el registre simbòlic i al·legòric, eina que li serà d'especial utilitat en abordar els seus ex-libris, sense renunciar a una vena més realista en la seva expressió, per no esmentar la seva habilitat tècnica amb el pinzell, de gran detall i d'una gèlida exquisidesa. Fou, sens dubte, un quadre ambiciós que fou recompensat amb una medalla de bronze al certàmen de 1896, sent l'obra adquirida per l'Ajuntament de Barcelona i entrant a formar part dels fons del Museu de Belles Arts[18].

[17] Son de destacar del quadre la figura de la mort –curiosament una dona, *la vella immortal*- duent en braços, no només la dalla, sinó també el relleu generacional del vell decrèpit que camina cap al final del camí, sobrevolat per un òliba, au associada per alguna tradició a la malignitat, però ocell que també pot veure coses que la resta no podem, segons la tradició clàssica.

[18] *Catálogo del Museo de Bellas Artes*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1906, p. 34-35

Cert tipus de temes transcendentals, com la mort, serien perfectes vehicles per a la seva poètica, poblada tant de significats concrets o al·lusius, com de simbolismes i al·legories tradicionals. Com veurem també, el to epitàfic, finalista, funerari, sovint tumular, de moltes de les obres i dissenys seus -i això es veu especialment en l'arquitectura gràfica dels seus ex-libris i il·lustracions llibràries-, seran una marca del nostre artista. Tanmateix, la seva pintura des de principis de segle i fins als seus darrers quadres, tendirà a una lleugeresa genèrica que dista molt d'aquells primers olis, conreant bàsicament paisatges de la geografia catalana, de la mateixa manera que canalitzaria la seva saviesa de *connoisseur* sobre les al·legories i els símbols cap al mon de l'exlibrisme i de la il·lustració literària.

Altres col·lectives d'aquells anys a can Parés també tingueren la seva presencia. Referirem des d'aquí la seva participació a la dotzena exposició extraordinària de belles arts, junt amb Armet, Caba, Galwey, Pichot, Tamburini, per esmentar-ne alguns dels presents[19], on hi exposà de nou el quadre exhibit al *Salon des Indépendants*, o la del mateix any també a can Parés, però organitzada pel Cercle Artístic, al costat de Baixeras, Canals, els Masriera, Nonell, Pidelaserra, entre d'altres[20].

Dos anys més tard Triadó seria també a la catorzena exposició extraordinària de la Parés[21], on presentà la pintura *Playa Cadaqués (efecto de luna)*, i el 1898 a la quinzena mostra col·lectiva de la sala barcelonina, a ambdues també al costat de les grans figures de la pintura catalana del moment[22]. Destacarem també l'exhibició de la seva pintura *Lo lloch de la calavera* a l'Exposició de Belles Arts i Industries Artístiques de 1898[23], on aconseguí medalla de tercera classe de nou. Esmentarem també que va concórrer a les dues Exposicions Nacionals de Belles Arts de Madrid: a la de 1899, on hi participà doblement a la secció general, i a la d'art decoratiu, aconseguint dues medalles de tercera classe, i a la de 1901, on fou guardonat amb una d'argent o de segona classe.

[19] *XIIª Exposición Extraordinaria de Bellas Artes inaugurada en enero de 1895 : catalogo*, Barcelona, Galeria Parés, 1895 (Biblioteca de Catalunya); al catàleg i llistat de preus el títol del quadre és ampliat com segueix: *Consolatrix aflictorum. (Casa Provincial de Caridad).*

[20] *Círculo Artístico : exposición de Bellas Artes...: del 7 al 28 noviembre de 1895*, Barcelona, Círculo Artístico, 1895

[21] *XIV exposición extraordinària de Bellas Artes ; catalogo : inaugurada enero 1897*, Barcelona, J.B. Parés, 1897 (Biblioteca de Catalunya)

[22] *XV exposición extraordinària de Bellas Artes : catalogo : inaugurada enero 1898*, Barcelona, J.B. Parés, 1898

[23] *IVª Exposición de Bellas Artes é Industrias Artísticas / Catálogo Ilustrado*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1898, p. 62 (Biblioteca de Catalunya)

Triadó també va fer dissenys per a tipologies impreses estrictament religioses. Val a dir que per aquells anys les pervivències decimonòniques respecte al disseny de, per exemple, els goigs, seguien els esquemes invariables precedents i només foren qüestionades en casos puntuals per artistes com Riquer als seus 'Goigs de Santa Maria de Ripoll' (1894) o el 'Cantich a la Creu de Sant Pere del Bosch' que va publicar J. Thomas el 1898, els quals incorporarien algun element de modernitat en la seva inalterable arquitectura gràfica[24]. Esmentarem en el seu haver la participació a *Vida de la Verge Maria* (1899), o posteriorment a goigs com el dedicat a *Nostra Senyora de Montserrat de l'Església Parroquial de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona* (1917).

L'any 1900 Triadó va participar a l'exposició col·lectiva olotina de belles arts i indústries artístiques[25], on va exposar dues obres que al catàleg s'esmenten com a olis i, entre parèntesi, aquarel·les: *La Anunciació* i *Carrer de Cadaqués*[26]. Artistes presents a aquest certàmen foren els Berga, Bertrana, Brull, Blay, Domenge, Mani, entre molts d'altres, en una mostra que fou concebuda a semblança de les barcelonines de belles arts i indústries artístiques.

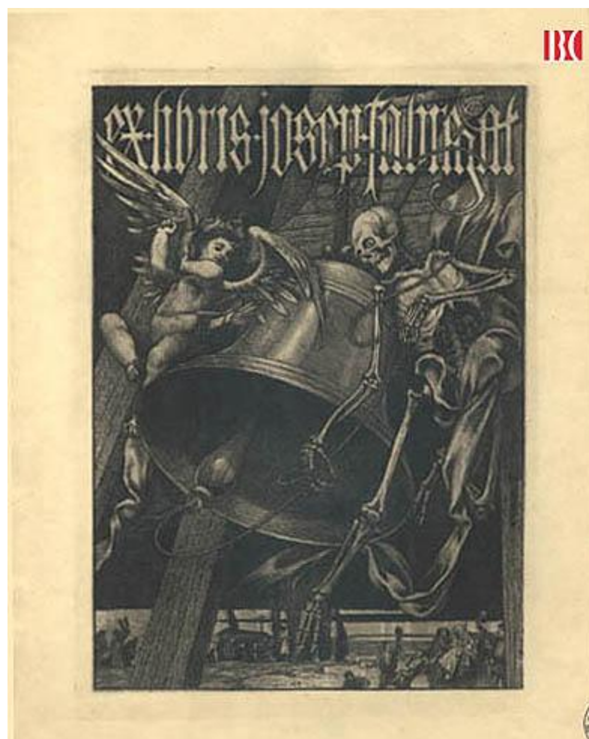
Una part de la seva formació artística la dugué a terme de la mà d'Alexandre de Riquer, qui l'introduí de ben segur en l'exlibrisme. Per aquells anys Riquer tenia un taller de gravat al carrer Freneria al qual hi assistiren, segons ens explica Jardí, el mateix Triadó, Sert i Massot, de ben segur que d'entre altres[27]. L'aiguafort era una tècnica que Riquer va apreciar en gran manera i la va començar a recuperar i dignificar amb els seus extraordinaris ex-libris. Amb l'inici del segle XX, doncs, Triadó començava la seva transcendental travessia com a exlibrista, i ja cap a l'any 1902 n'hauria realitzat gairebé una trentena d'ells.

[24] Soler Àvila, Xavier, *El gravat popular*, In: El modernisme, vol. V, *en paral·lel al modernisme*, Barcelona, L'Isard, 2002, p. 178-179

[25] *Exposició regional olotina de Belles Arts é industries artístiques : catàlech de les obres exposades precedit d'algunes breus ressenyes de Olot y sa comarca,* Olot, Ajuntament d'Olot, 1900, p. 74 (Biblioteca de Catalunya)

[26] Op cit.; on al final del catàleg, i a manera de disculpa, es fa esment de diverses deficiències del mateix degut a les darreres preses de l'organització i a que alguns artistes no varen lliurar les dades de les obres en forma i manera que es demanava a la convocatòria, p. 77 (Biblioteca de Catalunya)

[27] Jardí, Enric, *Història del Cercle Artístic de Sant Lluc*, Barcelona, Edicions Destino, 1976, p. 164

Ex-libris de Triadó per a Josep Fabregat / aiguafort
(Exposició virtual d'ex-libris de la Biblioteca de Catalunya)

El 1902 guanyà l'oposició per a professor de dibuix a l'Escola d'Arts i Oficis Artístics i Belles Arts de Barcelona, mateix any en que participà i guanyà el concurs per al cartell de les festes de la Mercè, en competència directa amb artistes de renom com Adrià Gual o Xavier Nogués, qui presentà, aquest darrer, una composició que hagués signat el mateix Josep Maria Sert, el dibuix original del qual es conserva a l'Arxiu Històric de la Ciutat[28].

Triadó es decantà per una representació de la Mare de Deu de la Mercè, de cànon *michelangelesc*[29], titànic si més no, amb un format enorme i decididament vertical, i se'n dugué l'honor d'un controvertit concurs que, sens dubte, va voler premiar una obra obertament catòlica, en una època de fervor religiós molt marcat. Triadó va jugar la seva carta popular i pietosa per assegurar-se el premi, i li va sortir bé. Curiosament en aquest cartell, Triadó va fer servir la tipografia que més s'aproxima a l'*standard* de Böcklin, cosa que contrasta amb la de Gual, que fa un us al seu dibuix de tipus més propers als gòtics.

[28] Gual, Adrià, *Projecte de cartell per a les Festes de la Mercè de Barcelona de 1902* (Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona); en aquest projecte Gual representa una munió de persones que, a manera de castellers, fan sonar una campana de la Catedral de Barcelona, probablement *La Tomasa*, en el que podria haver estat vist com una representació agosarada de crida a Sometent.

[29] Encuny d'origen orsià que en la seva grafia original fou *michelangesc*, i que em permeto adequar per a l'ocasió.

El 17 de gener de 1903, segons ens informa Maragall, s'inaugurà una exposició amb obres de Brull, Nonell, el paisatgista Josep Boniquet i el mateix Triadó[30]. De nou, l'obra del nostre artista és exposada al costat de la d'artistes de diverses tendències dins el modernisme, en el que hom convé a definir com a una heteròclita mostra de can Parés.

Cartell de Triadó per a les Festes de la Mercè de Barcelona. Lit. Utrillo (1902) (Biblioteca de Catalunya)

[30] Maragall, Joan A., *Història de la Sala Parés*, Barcelona, Editorial Selecta, 1975, p. 91; segons ens esmenta Maragall, també s'hi presentava l'original del cartell de la revista *Pel & Ploma*. Direm que exposicions com aquesta, i de les quals és difícil trobar documentació impresa, es feien probablement per omplir el calendari entre d'altres de major envergadura o fons, de la mateixa manera que veurem com n'hi ha de veritablement curtes, de tres o quatre dies, com la de l'Àlbum dels monàrquics barcelonins de 1906 i sobre la qual hi tornarem més endavant.

El 1904 Triadó va il·lustrar una edició del *Jungle Book* de Kipling, publicat per Gustavo Gili amb el desafortunat títol *El libro de las tierras vírgenes*, obra amb la que s'expressà amb imatges un tant convencionals, probablement subjectes a l'encàrrec d'ampla difusió en qüestió; val a dir que fou una edició exitosa que fou reeditada per Gustavo Gili al llarg de la primera meitat del segle XX. Aquell mateix any, amb l'impressor Oliva de Vilanova, Triadó veuria publicats diversos treballs seus, com per exemple les il·lustracions per a *Sonets d'uns i altres* de Pin i Soler, d'una volada major que aquella i editada per l'aleshores anomenada Estampa de Joan Oliva i Milà, encara amb seu a Vilanova i la Geltrú.

No és el cas, però, del seu *Primer llibre d'exlibris de'n Triadó* (1906), fita de la bibliofília de temàtica exlibrista modernista del qual se n'editarien tres-cents exemplars que avui dia són cobdiciades peces per als col·leccionistes, obra gairebé auto-editada pel mateix Triadó per a l'ocasió, amb text de Ramon Miquel i Planas, impresa a la Impremta Elzeviriana i de la qual se n'ha parlat abastament a la historiografia de l'exlibrisme.

El 1905 Ramon Miquel i Planas va publicar *Los Ex Libris y su actual florecimiento en España*, on li dedicà un capítol al nostre artista, destacant-ne d'ell virtuts com el seu domini de les tècniques de gravat, del dibuix, l'adequació de tema triat i propietari, el caràcter de la marca, i l'esmenta com a un dels iniciadors del moviment exlibrista modernista, no sense destacar el seu classicisme i versatilitat a l'hora de realitzar-los, relacionant i reproduint-ne per al lector alguns dels més significatius que havia realitzat fins aleshores[31]. A la portada d'aquesta publicació hi ha la marca que Triadó realitzà per a Miquel i Planas i que reproduïm més endavant. Aquell mateix any participaria també en l'edició de *Amor y Psiquis* d'Apulei, traduïda pel mateix Miquel i Planas, on s'inclou un ex-libris universal imprès, on el propietari del volum pot escriure el seu nom a la cartel·la en blanc habilitada al mateix, com veiem en aquest exemplar de la BC, que va pertànyer a l'arquitecte Josep Pujol i Brull.

[31] Miquel i Planas, Ramon, *Los Ex Libris y su actual florecimiento en España : con LXXIV il·lustracions reproduciendo ejemplares antigues espanyoles y estranjeros, y modernos de Triadó, Riquer, Diéguez, Cornet, Renart y otros*, Barcelona, Tipolitografia Salvat y C.ª, S. En C., 1905, p.17-19

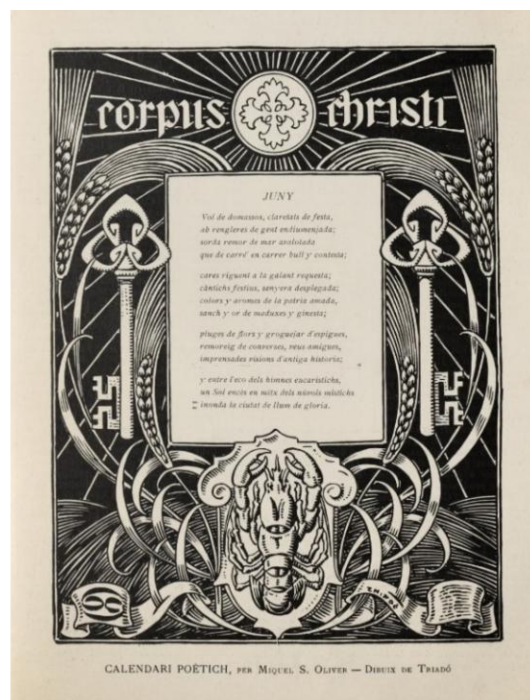
Ex-libris universal de Triadó imprès per a l'edició de *Amor y Psiquis* d'Apulei (1905)
(Biblioteca de Catalunya)

Uns originals seus de gran valor i interès que hi ha a la BC són els dibuixos originals per a la il·lustració del *Calendari poetich* de Miquel S. Olivé, publicats a la Ilustració Catalana el 1905. Es tracta d'onze dibuixos en tinta xinesa on es representen al·legories dels mesos de l'any i dels signes del zodíac, tot seguint una tradició estesa a l'època[32], on Triadó desenvolupa el seu exquisit gust per la composició, jugant amb la dualitat requerida per l'encàrrec, assolint delicioses síntesis, com és el cas d'aquest Sagitari, publicat com a portada d'aquella revista el 5 de novembre de 1905, i en la qual també observem el gust de Triadó per les simetries axials tant característic d'ell.

[32] El mateix Riquer ho va representar en una decoració d'una plana per a una edició de *La Cristiada* de Diego de Hojeda de 1896

Dibuix original de Triadó per al *Calendari poetich* de Miquel S. Olivé.
Novembre/Sagitari (1905)
(Biblioteca de Catalunya)

corpus christi

JUNY

Vol de domassos, claretats de festa,
ab rengleres de gent endiumenjada;
sorda remor de mar avalotada
que de carré en carrer bull y contesta;

cares riguent a la galant requesta;
càntichs festius, senyera desplegada;
colors y aromes de la patria amada,
sanch y or de maduxes y ginesta;

pluges de flors y groguejar d'espigues,
remoreig de converses, veus amigues,
imprensades visions d'antiga historia;

y entre l'eco dels himnes eucarístichs,
un Sol encès en mitx dels núvols místichs
inonda la ciutat de llum de gloria.

CALENDARI POÈTICH, per Miquel S. Oliver — Dibuix de Triadó

P. 355 de la Ilustració Catalana, 2a època, núm 105 (4 de juny de 1905)
(Arxiu de Revistes Catalanes Antigues)

Triadó fou present també a la mostra organitzada per la Lliga Regionalista el maig de 1906[33], on presentà la pintura *Premià de Dalt* i cinc ex-libris. Aquesta fou organitzada en honor dels polítics que varen impugnar al Parlament la Llei de Jurisdiccions, i que finalment fou aprovada. Junt amb Carles Casagemas, Ricard Canals, Feliu Elias i Ismael Smith, per esmentar-ne uns quants, Triadó fou dels pocs artistes que no participarien després amb cap aportació, al luxós àlbum de dibuixos dirigit per Alexandre de Riquer i que van promoure els 'barcelonins monàrquics' com a regal reial[34]. En aquest sentit, direm que no foren pocs els fons que recaptats per al regal reial entre la burgesia més afí a la monarquia i que queda ben relacionada a la premsa catalana de l'època[35]. Els dibuixos d'aquell àlbum foren exposats fugaçment a can Parés des del dissabte 5 al dimarts 8 de maig de 1906[36].

L'any 1907 Triadó fou honorat amb la inclusió d'un article dedicat a ell escrit pel mateix Víctor Oliva a *l'Anuari Oliva: ensaig de materialització d'un moment intelectual*[37], obra important de les arts gràfiques catalanes en tant que recull l'esperit de modernitat gràfica d'aquells anys, en una edició limitada a cinc-cents exemplars, cinc dels quals son a la BC -a diverses col·leccions com la Reserva Catalana Aguiló o l'Arxiu Maragall-, en diversos tipus de paper i amb reproduccions d'obres de Riquer, de Joan Llaverias i del mateix Triadó, entre d'altres. En aquest anuari hi varen participar amb diversos textos Raimon Casellas, Josep Carner, Joaquim Riera, Xavier Viura, Miquel Costa i Llobera, entre d'altres. En Triadó va realitzar la marca o monograma d'en Miquel i Planas, així com els de les empreses i particulars Moragas V. Barcelona, de la *Revista Ibérica de Exlibris*, de Joseph Moragas R. Barcelona, de

---

33 *Exposició de les modernes arts y lletres catalanes celebrada en la... maig de 1906*, Barcelona, Lliga Regionalista, 1906 (Biblioteca de Catalunya), p. IV i VIII

34 Es ben sabut que el rei Alfonso XIII va ser un defensor d'aquella repressiva llei, cosa que potser no va agradar alguns sectors de la Lliga Regionalista que, si bé monàrquics, potser estaven disgustats tant per la llei, òbviament, com pel posicionament reial, i més després dels fets del passat novembre de 1905 coneguts com *La Cuartelada*, quan l'exercit irrompé i destrossà les redaccions del Cu-Cut! i de La Veu de Catalunya. Veiem, doncs, com la història, amb els matisos propis de cada època, se sol repetir. Les hipòtesi es poden multiplicar a partir que potser alguns artistes no van poder fer cap dibuix per l'àlbum pel motiu que fos, o que es va 'censurar' algun dels que havien presentat. En tot cas, la possible contradicció en que varen incórrer alguns artistes en participar als dos events -no pocs-, més aviat pot ser interpretada com una finestra o oportunitat de transcendir o de figurar que se'ls va presentar, apuntant-se així a ambdós els que pogueren -i a tres si hagués calgut-, o bé també que potser es tractés d'uns encàrrecs (exposar a la Lliga i 'complimentar' el rei espanyol) ben pagats pels promotors i difícils de rebutjar per a molts.

35 *La Vanguardia*, divendres 4 de maig de 1906, p. 5

36 Op. cit., p.5; '*Desde el sábado próximo, por la tarde, hasta el martes siguiente por la mañana, quedaran expuestos en casa Parés, calle de Petritxol, 8, los trabajos de los artistes catalanes que, bajo la dirección de don Alejandro de Riquer, han de figurar en el àlbum destinado por los monárquicos de Barcelona para tributar un homenaje de lealtad y felicitación á S. M. El Rey, con motivo de su próximo enlace con S. A. R. La princesa Eugenia Victoria de Battenberg.*'

37 Oliva, Víctor, *Joseph Triadó dibuixant*, In: *Anuari Oliva: ensaig de materialització d'un moment intel·lectual*, Vilanova i la Geltrú: Oliva, Impr.; Madrid: Artur Beyer; Londres: A Donderis, 1907, p. 33-43, on s'inclouen diversos dissenys de Triadó, des d'ex-libris fins a il·lustracions per a edicions de bibliofília, passant per diverses marques o monogrames, inicials adornades, enquadernacions i portades.

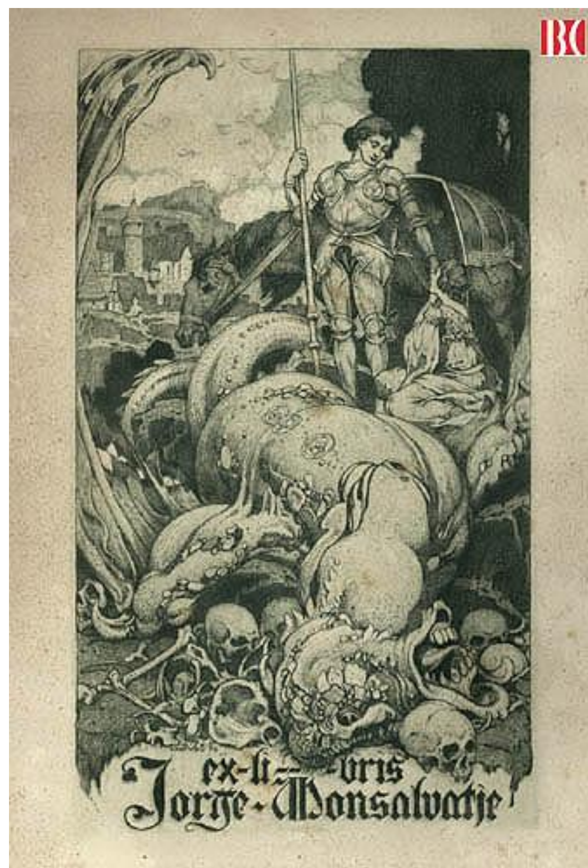
Frederich J. Miracle, la marca de les edicions dels *vinticinch*, la de M. Guarro i la seva mateixa, que també foren reproduïdes en una plana de l'article d'Oliva[38]; altres marques foren realitzades per Barcia, Pin de Latour, Riquer, Rusiñol, entre d'altres.

Marca o monograma per a Ramon Miquel i Planas
realitzat per Triadó i reproduït a l'Anuari Oliva (1907)
(Biblioteca de Catalunya)

Aquell mateix 1907 Triadó va exposar al del *Círculo Ecuestre*[39], però sobretot cal destacar d'aquell any la seva presència a la V *Exposición Internacional de Bellas Artes e Indústrias Artísticas* de Barcelona on, a diferència d'anteriors ocasions, presentà a títol personal, entre d'altres, dues imitacions de tapís titulades *Lo mariner*, uns originals per a un joc de naips i dues cobertes d'enquadernació en pergamí. Tanmateix, dos vitrallers com la casa *Rigalt, Granell & C.ª* i Joan Vila Valls, exposaren dissenys seus[40]. El tema de sant Jordi dels vitralls també el desenvoluparia Triadó a l'ex-libris, amb el magnífic disseny per a Jordi Monsalvatje, amb accents escatològics i macabres incorporats en el seu disseny. En aquest certamen Triadó va guanyar la seva primera medalla d'or o de primera classe.

[38] Op. cit., p. 37
[39] *Manifestación artística de 1907*, Barcelona, Círculo Ecuestre, 1907
[40] *V Exposición Internacional de Bellas Artes e Indústrias Artísticas* : catálogo ilustrado, Barcelona: Junta de Museus, 1907, p. 22; a la p. 23 s'esmenta també, a nom de V. Ybañez Cotanda, una *Verja de hierro forjado (según dibujo de S. Triadó)* (Biblioteca de Catalunya)

Ex-libris per a Jorge Monsalvatje
(Exposició virtual d'ex-libris de la Biblioteca de Catalunya)

També fou director de la *Revista Ibérica de exlibris*, al costat de Riquer, Renart i Casals i Vernís, els grans pesos pesants de l'exlibrisme modernista català. Triadó dissenyà, entre d'altres, la capçalera i les cobertes de la revista (1903-1906). Abastament tractada també la història d'aquesta publicació per la crítica d'art relativa a l'exlibrisme, afegiré que em sembla certament injust, si més no exagerat, acceptar i definir comunament com a període de declivi de l'exlibrisme els dos darrers anys d'existència de la mateixa, en tant que, com a moda i mode de les elits, l'existència d'una publicació d'alta exigència com aquella estava condemnada a ser un fulgor efímer, tal i com així va ser[41]. En tot cas, els artistes que després seguiren dedicant temps i esforços a l'exlibrisme en foren molts i diversos, fent evolucionar les formes i estils cap a moltes direccions després d'establertes aquelles

[41] Crec que des d'alguns mitjans electrònics s'ha definit massa a la lleugera el 'declivi' de l'exlibrisme amb la fi de la *Revista Ibérica de Exlibris*. Si bé es va trigar uns quants anys en veure aparèixer una nova associació a l'entorn de l'exlibrisme amb la Unió d'Exlibristes Ibérics i la *Revista Pro-Exlibris*, aquesta segona sembra arrelaria posteriorment amb una tercera i quarta renaixences al llarg del segle XX; brots associatius que tingueren una major força i continuïtat amb la creació de l'*Asociación de Exlibristas de Barcelona* (AEB), que des de 1951 va estendre la seva activitat al llarg de dues dècades, així com un nou renaixement l'any 1989, amb l'actual Associació Catalana d'Exlibristes (ACE), lligades ambdues també a l'existència dels respectius butlletins o revistes així com a les diverses activitats associatives relatives a l'exlibrisme.

primeres i sòlides bases tant plàstiques com associatives[42]. Recordarem també des d'aquestes línies, l'*affaire* on es va veure compromès en Triadó quan, essent director artístic de la revista -i com a tal, probablement facultat per a encarregar textos sobre exlibrisme als autors-, va acceptar de publicar un article al número II de 1905 a un conegut seu, en Josep Plana i Dorca, exlibrista, poeta i teòsof, article que quan ja era a impremta va ser retirat. Aquell mateix any, Plana i Dorca publicaria l'article en un opuscle on també explica amb detall la seva versió dels fets i on s'expressa en descàrrec vers en Triadó[43].

Revista Ibérica de exlibris

Redacción: Consejo de Ciento, 343, 1.°, 2.°; Barcelona
Administración: Mallorca, 236, 3.°; Barcelona

PROSPECTO
para el volumen de 1905

CON el núm.° 4 de la REVISTA IBÉRICA DE EXLIBRIS que vió la luz últimamente completamos el volumen correspondiente al año 1904. ¶ Para la encuadernación de dicho volumen, así como para el de 1903, tenemos confeccionadas artísticas tapas proyectadas por D. José Triadó y estampadas sobre tela en oro y dos tintas, que constituyen, junto con las guardas también expresamente tiradas para esta edición, la decoración exterior con que completamos nuestra REVISTA. ¶ Animados por el éxito cada día creciente de nuestra publicación y cediendo á los deseos de numerosos suscriptores

PROSPECTUS
pour le volume de 1905

AVEC le núm.° 4 de la REVISTA IBÉRICA DE EXLIBRIS paru dernièrement nous achevons le volume correspondant à l'année 1904. ¶ Pour la reliure de ce volume, comme pour celui de 1903, nous avons établi des couvertures artistiques conçues par M. José Triadó et imprimées sur toile en or et en deux couleurs; elles constituent, avec les gardes tirées expressément aussi pour cette édition, la décoration extérieure qui complète ainsi notre REVUE. ¶ Encouragés par le succès toujours croissant de notre publication et cédant aux instances de nombreux souscripteurs et de dévoués amis

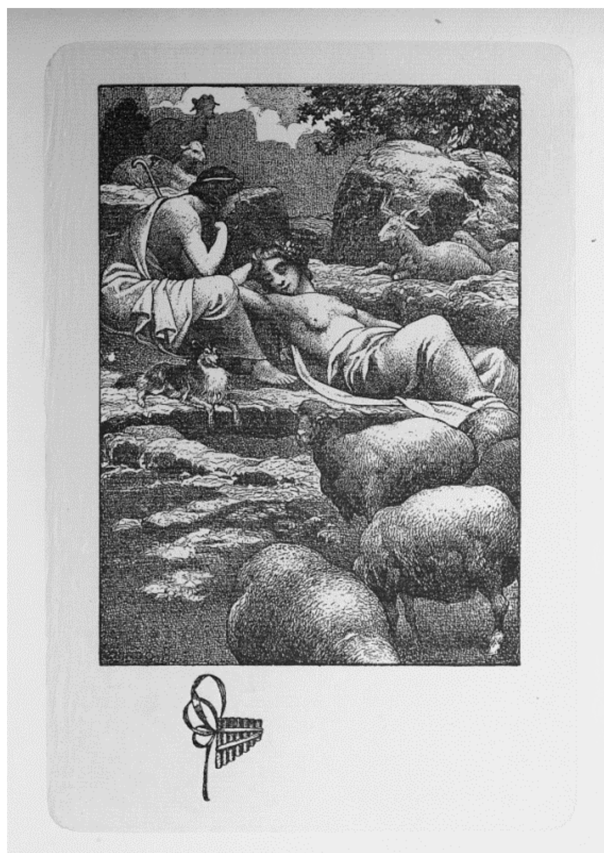
Primera pàgina del prospecte amb capçalera de Triadó
per a la *Revista Ibérica de exlibris*. Any III. Vol. III. Núm. 1 (1905)
(Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues)

Esmentarem també que des de la *Revista Ibérica de exlibris* es varen promoure edicions de bibliofília, com la de *Dafnis i Cloe* de Longus, on Triadó desplegà el seu talent al servei de la

[42] Orenes, Francesc, *Aproximació a l'Exlibrisme Català*, ACE, 2014, In: *XXXV Congrés Internacional d'Exlibristes [de] Catalunya, 2014 : Ex-libris i Exlibristes*, Tarragona, Associació Catalana d'Exlibristes, 2014, p. 99-107, on l'autor ens fa un recorregut històric exhaustiu i modèlic a l'entorn de la història de l'exlibrisme a Catalunya.

[43] Plana i Dorca, Josep, *Els meus ex-libris y sa descripció filosófica (Carta desclosa a n'En Joseph Triadó y Mayol)*, Barcelona, Fidel Giró, impressor, 1905; segons ens explica Plana i Dorca, es van adduir problemes de maquetació que afectaven a l'eliminació de les notes i de les cursives del seu article, i que ell volia que es respectessin en l'edició, raons que interpretà com a certa animadversió vers el contingut del text que, segon ell, no fou del gust del director literari, així com d'altres membres de la redacció.

historia d'amor entre els dos personatges de Lesbos. La BC conserva diversos exemplars d'aquesta joia de la bibliofília, entre d'altres, algunes de les quals anirem veient més endavant.

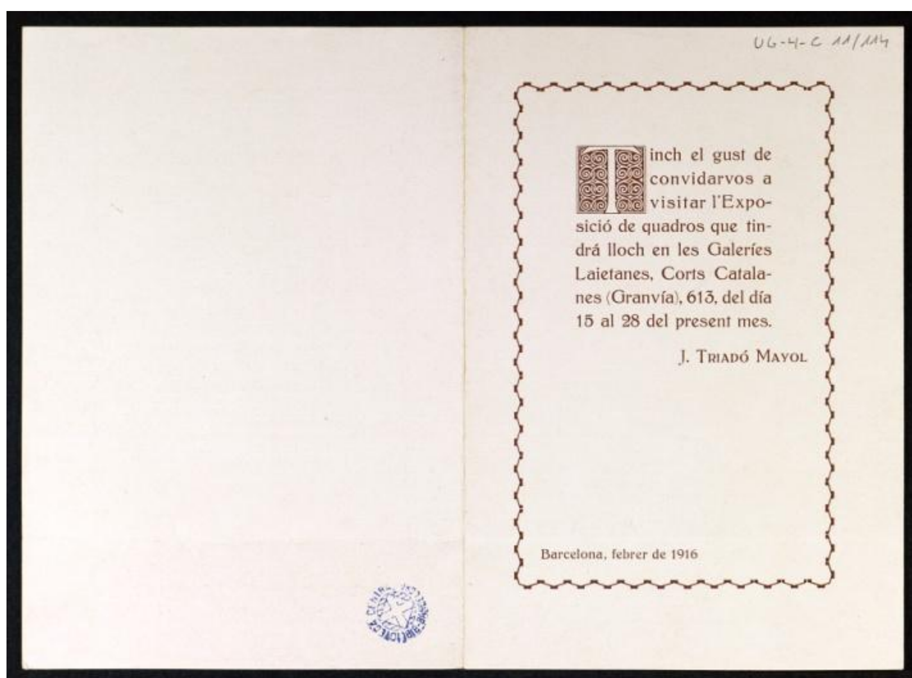

Ampliació d'un primer estat d'aiguafort per a la pastoral de Longus *Dafnis i Cloe* traduida al català per Ramon Miquel i Planas, il·lustrada per Triadó i reproduida a l'*Anuari Oliva* de 1907 (Biblioteca de Catalunya)

L'any 1908 se celebrà una exposició a l'Acadèmia Provincial de Belles Arts, on s'exhibiren un total de setanta-sis obres, entre pintures, escultures, dibuixos i gravats. Triadó presentà dues pintures, *De Llevaneras* i *Fent nanses*[44], i aquell mateix any va tornar a exposar pintures a la seva primera individual a la Sala Parés, a la qual li seguirien dues més: el 1911 a can Parés i el 1916 a les Galeries Laietanes. A la BC es conserva el catàleg-invitació en díptic d'aquesta darrera exposició, on hi presentà quinze pintures amb temes diversos com paisatges, i retrats que, pels títols relacionats, hom convé en que son obres de temàtiques més íntimes, lleugeres i de gènere, que no pas les que va exposar anteriorment als certàmens barcelonins de la darrera dècada del XIX, d'un caire més solemne i ambiciós.

[44] *Manifestación de obras de pintores y escultores catalanes*, Barcelona, Academia Provincial de Bellas Artes, 1908, p. [3] (Biblioteca de Catalunya)

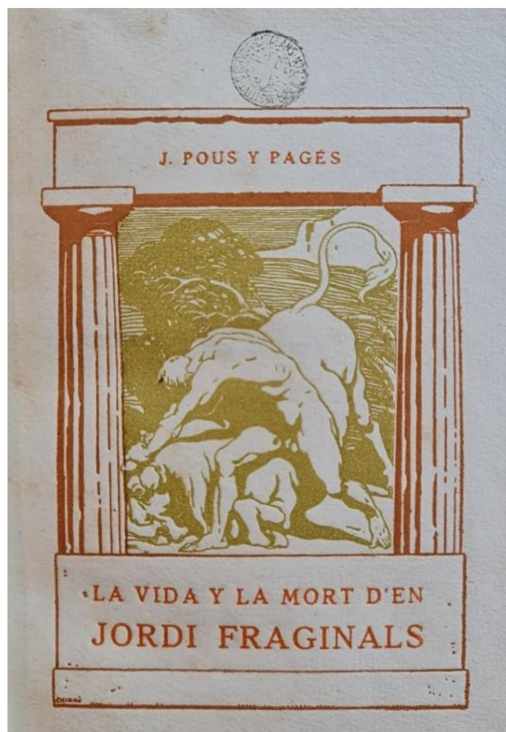
L'any 1911 havia presentat obra a la *VI Exposición Internacional de Arte de Barcelona*, aquest cop un treball d'arts decoratives consistent en un sostre de guix i que fou construït per la casa Avila[45], la qual cosa ens dona idea de la versatilitat d'un artista que era capaç de moure's per qualsevol camp creatiu, i que li valdria la seva segona medalla de primera classe.

Catàleg en díptic de l'exposició individual de Triadó a les Galeries Laietanes (1916)
(Biblioteca de Catalunya)

El 1912 Triadó fou cridat a fer la portada per a l'edició de *La vida i la mort de Josep Fraginals* de Josep Pous i Pagès, publicada per la Societat Catalana d'Edicions i novel·la prototípica del modernisme on, com a bon expert del registre al·legòric i simbòlic, Triadó expressa en una sola imatge la fèrria voluntat del protagonista, en Jordi Fraginals, per anar contra el seu destí, per lluitar per assolir allò que vol, no allò que li és imposat, representat, aquí per una bèstia de carrega sotmesa per un home en una composició plenament classicitzant, diríem que prototípicament hel·lenística o gairebé manierista. De nou se'ns manifesta, a més, amb un disseny amb obvies concomitàncies amb l'estructura de molts dels seus ex-libris.

[45] *VI Exposición Internacional de Arte : catálogo ilustrado : 1911*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1911, p. 179

Portada de *La vida y la mort d'en Jordi Fraginals*, de Josep Pous i Pagès (1912)
(Biblioteca de Catalunya)

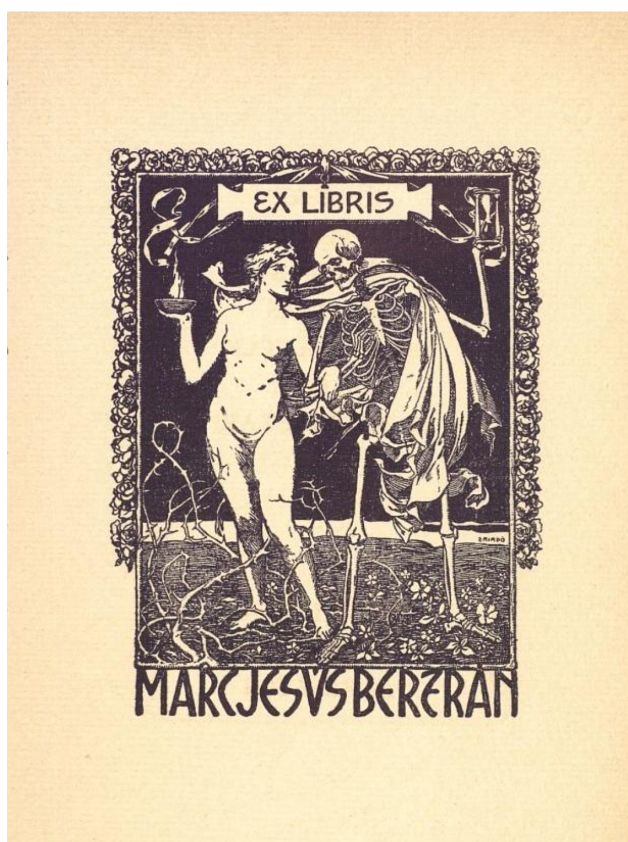
Aquell mateix 1912 participa junt amb Labarta i Figuerola, en la il·lustració del llibre *Cançoner sagrat de vides de sants: segle XV* publicat per la *Societat Catalana de Bibliòfils*, amb unes il·lustracions medievalitzants d'una gran qualitat[46].

Il·lustració de Triadó per al *Cançoner sagrat de vides de sants: segle XV*
(Biblioteca de Catalunya)

[46] Val a dir que les edicions de bibliofília de l'època, especialment les promogudes per la Societat Catalana de Bibliòfils semblen refractàries, en general, a novetats plàstiques més agosarades, i tendeixen a la representació historicista o arqueològica en il·lustrar sovint textos antics on, per cert, Triadó no se sentia pas incòmode.

Uns quants dels seus ex-libris, dèiem, destaquen per la seva tendència a la necrofília, al macabre i eròtic alhora, mode que s'adscriu a cert corrent en exlibrisme europeu de principis del XX[47]. En aquests, el gust pel joc de contrastos entre bellesa i mort ens retorna a cert gust per la bellesa del terrible, d'allò sublim, pròpia del Romanticisme, i en els quals la figura femenina, com a l'obra de Riquer, pren el protagonisme, ara des del contrapunt amb els esquelets, ancians i dalles que les acompanyen, en un joc on la dona, com a dipositària de la bellesa, s'acara a la mort, i transmuta en una nova *aeternitas* que rau en la seva bellesa i joventut, que se'ns presenten accentuades davant la decrepitud extrema. A partir d'iconografies tradicionals o ja conegudes, i per ell ja tractades pictòricament com hem vist, Triadó vehicula certa tendència decadentista, tenebrosa, cert tipus d'evocacions esteticistes, en certa manera retornant al nexe inicial que durà al simbolisme a integrar-se, o a ser una opció, ja falcada pels contemporanis i per la crítica d'art posterior, dins les arts del modernisme català i de *fin-de-siécle* en general.

Ex-libris per a Marc Jesús Bertran (1901)
reproduït al *Primer Llibre d'exlibris d'en J. Triadó* (1906)
(Biblioteca de Catalunya)

[47] Salaverria, *Els exlibris macabres de Triadó*, In: *EX-LIBRIS*. *Portaveu de l'Associació Catalana d'Exlibristes. Publicació d'història, teoria, col·leccionisme i tècnica de l'ex-libris*. Any XXIV, 2012 / Núm. 50, p. 26-35

Ocupat per aquells anys en la seva tasca com a exlibrista tant a nivell creatiu com associatiu, així com també de ple en la producció de dissenys libraris tant de bibliofília com populars o a publicacions periòdiques, o al capdavant de l'Associació de les Arts Decoratives, Triadó no es va prodigar massa a les exposicions.

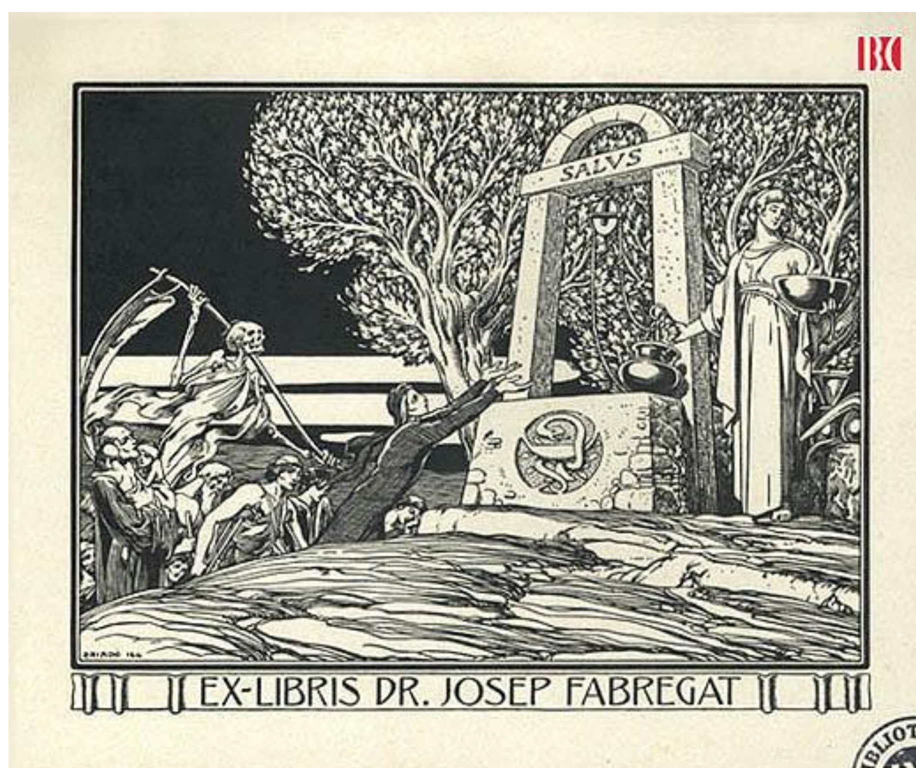
L'any 1914 es va celebrar l'Exposició Internacional de les Arts Gràfiques de Leipzig amb motiu del 150è aniversari de la Reial Acadèmia d'Arts Gràfiques i de la Indústria del Llibre de la mateixa ciutat, i on hi fou present gairebé tot el mon editorial català. L'Institut va fer un catàleg per a l'ocasió, en el qual se'ns diu que va promoure dues exposicions de dibuixants a can Parés, on de ben segur que Triadó hi va participà[48]. Si bé de la segona no n'he trobat cap rastre, Maragall és aclaridor al respecte de la primera, que ens permet datar-la el 1907[49]. Val a dir que aquest catàleg també informa en el resum de la seva història que Triadó va realitzar per aquells anys l'ex-libris de la biblioteca de L'Institut, després de guanyar el concurs que es convocà a l'efecte, quedant en segon lloc en Cardunets i en tercer en Renart, apunt que ens dona idea de l'alta consideració que ja tenia per aquells anys.

El trobarem també a l'Exposició d'Art de 1918 realitzada al Palau de Belles Arts de Barcelona on a l'apartat del Foment de les Arts Decoratives (FAD) hi fou present doblement, primer a la mostra d'ex-libris de la Unió d'Exlibristes Ibèrics, amb tres ex-libris a l'aiguafort de Josep i Jordi Monsalvatge i d'Antoni Dalmau, i després amb les dues pintures a l'oli *Puntaire vella* i *Nena puntaire* per a acompanyar la gran mostra de puntes catalanes al coixí que també s'hi celebrava[50].

Seguint el fil d'allò funerari, entre 1921 i 1925 es va construir el Panteó Clapers Berenguer al cementiri de Montjuïc de Barcelona, dissenyat pels arquitectes Joaquim i Bonaventura Bassegoda, amb escultures d'Enric Clarasó i mosaics decorant les voltes realitzats per la

[48] *Exposición Internacional de las Artes Gráficas y de la Industria del Libro : Leipzig, Mayo-Octubre de 1914 : Guia General y Catálogo de la Sección Española*, Barcelona, [Institut Català de les Arts del Llibre] 1914 (Biblioteca de Catalunya), p. 85-86; on al breu resum de història de l'Institut Català de les Arts del Llibre inclòs a aquest catàleg se'ns dona notícia d'aquestes mostres: '*Entretanto la Sección de Dibujantes inició dos Exposiciones públicas que se efectuaron en el Salón Parés, la primera encaminada a llamar la atención de los editores de almanaques para que se fijaran en las cualidades artísticas de nuestros dibujantes... La segunda, casi con igual fin, fué dedicada a la confección de tarjetas y menús. Ambas fueron muy notables*'.
[49] Maragall, Joan A., *Història de la Sala Parés*, Barcelona, Editorial Selecta, 1975, p. 103
[50] *Exposició d'Art : Secció del Foment de les Arts Decoratives : Catàleg Oficial / Il·lustrat*, Barcelona, Foment de les Arts Decoratives / Ajuntament de Barcelona / Oliva de Vilanova, impressor, 1918, p. 16 i 46

casa *J. H. Maumejean Hnos.*, a partir de dissenys realitzats per Triadó[51], qui representà un Jesús Triomfant rodejat de sants i altres temes addicionals com l'adoració dels àngels, la resurrecció dels morts, els evangelistes i un cor d'àngels, entre d'altres iconografies. Com era habitual a l'època, els grans artistes eren cridats a revestir de solemnitat les darreres llars de la burgesia catalana de l'època, i entre ells també hi podem comptar amb el nostre artista, gens incòmode amb encàrrecs d'aquests tipus, realitzant aquí un gran treball decoratiu, d'un colorisme i classicisme mediterranis que entronca amb les tendències del noucentisme oficial. Sense perdre l'harmonia el conjunt de l'obra i la seva funcionalitat funerària, veiem com la pervivència de formes habituals al període modernista, ja ben assimilades però exhaurides per aquells anys, segueixen sent un model vàlid en la construcció de les darreres llars.

Un dels tres ex-libris que Triadó va fer per al Dr. Josep Fabregat (1917)
(Exposició virtual d'ex-libris de la Biblioteca de Catalunya)

Los Ex-libris Triadó fou una sèrie col·leccionable dels seus ex-libris que es venia dins de sobres en entregues periòdiques, fins a un total d'onze o dotze sobres, tal i com ens ho recorda en Josep Maria Cadena[52]. Com a material contenidor o d'acompanyament, alguns d'aquests sobres foren preservats per l'antiga Biblioteca Bergnes de las Casas i ara formen

[51] Triadó i Mayol, Josep (dir.), *Anuari de les Arts Decoratives, Any V*, Barcelona: [Imprempta Elzeviriana], 1923, làm. s.n.
[52] Cadena, Josep Maria (dir.), *100 dibuixants catalans que cal conèixer*, Barcelona: Pòrtic/ACCAT, 2004, p. 27

part de la Classificació General de la Unitat Gràfica de la BC. Potser un material que hom pot convenir com a residual, però que afortunadament ha perviscut. Val a dir que em consta l'existència d'uns sobres de *Los Ex-libris Triadó* amb un disseny diferent, més *nouveau*, la qual cosa fa pensar que serien d'unes tirades d'ex-libris anteriors.

Imatge d'un dels sobres contenidor d'una entrega de *Los ex-libris Triadó* (Biblioteca de Catalunya)

Val a dir que per aquells anys Triadó també fou director de la *Revista Gràfica* de l'Institut Català de les Arts del Llibre, així com de l'*Anuari de les Arts Decoratives*[53]. L'any 1924 realitzà una al·legoria de la bibliofília per als *Contes de bibliòfil*, disseny que seria gravat per Josep Torner en l'edició definitiva promoguda per l'Institut Català de les Arts del Llibre. A la BC es conserva el dibuix original, on es representen la Ciència, torxa en mà, el geni de la bibliofília amb un filacteri amb els noms de grans bibliòfils i, a la part inferior, un home rebent un llibre d'un ancià. Triadó combinà a la perfecció totes aquestes figures en una composició mesurada i equilibrada alhora que dinamitzada per les ondulacions filacterials a banda i banda, i inclús es permet jugar amb apunts de *trompe l'oeil* que desborden el marc compositiu en arc de mig punt; de ben segur hagués estat un excel·lent i prototípic ex-libris seu.

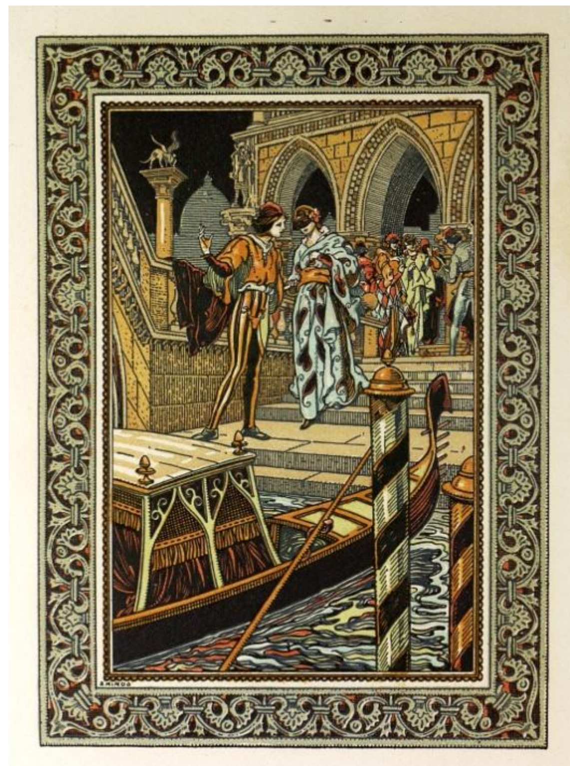
[53] Triadó i Mayol, Josep (dir.), *Anuari de les Arts Decoratives: arxiu de la producció artístich-industrial / recopilat y publicat baix la direcció de Josep Triadó y Mayol*, Barcelona: Imprempta Elzeviriana, [1923-1924]

Dibuix original de Triadó per als *Contes de bibliófil* (1924)
(Biblioteca de Catalunya)

A l'edició dels *Contes de Bibliófil* de 1924 Triadó hi participà a molts nivells: aquesta il·lustració principal relativa a la compilació de contes, les quatre del conte *Franciscus Columna* de Charles Nodier realitzades en impressió tipogràfica a vuit colors, i una altra per al prospecte de l'obra que, a l'exemplar enquadernat per Brugalla que hi ha a la BC, està relligat al final. Aquest conte, el *Franciscus Columna* d'en Nodier, serà editat posteriorment com a separata dels *Contes de Bibliófil* per l'Escola d'Arts Gràfiques de Barcelona (1934), i l'acompanyaren amb una única escena –de les quatre que realitzà Triadó per al conte del francès a l'edició de 1924-, la de major inspiració veneciana, impresa també tipogràficament a vuit colors, assolint una imatge força cromolitogràfica en el seu aspecte. Aquesta novel·la de Nodier també seria editada per a la *Pequeña colección del biliófilo* aquell mateix any amb il·lustracions de Labarta[54].

[54] La *Pequeña Colección del Bibliófilo*, editada per la *Librería de los Bibliófilos Españoles* entre 1921 i 1928, va ser una iniciativa editorial dirigida per Ramon Miquel i Planas de la qual se n'arribarien a editar catorze obres (n'estaven projectats uns quants més), els exemplars de les quals foren impresos a Barcelona, primerament a La Tipografia i després a l'impressor Miquel-Rius.

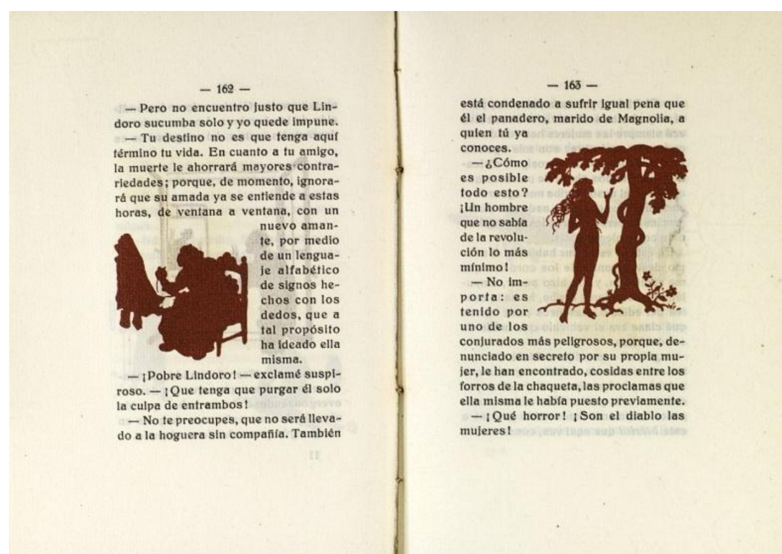

Il·lustració de Triadó per a l'edició de *Franciscus Columna: conte de bibliòfil* (1934)
(Biblioteca de Catalunya)

Dels seus dissenys originals que custòdia la BC també en destacarem els que va fer a la manera d'ombres xineses per a l'edició de *El purgatorio del bibliófilo* (1927) pertanyent també a l'esmentada col·lecció. En aquests originals a tinta, Triadó demostra una gran capacitat de síntesi i altes cotes d'expressió basades tan sols en els contorns d'allò representat, en l'ombra, deixant que complementin subtilment la lectura del text, suggerint però no condicionant la lectura amb figuracions més naturalistes.

Sis dels dibuixos originals en tinta a l'estil d'ombres xineses
per a *El purgatorio del bibliófilo* (1927)
(Biblioteca de Catalunya)

— 162 —

— Pero no encuentro justo que Lindoro sucumba solo y yo quede impune.

— Tu destino no es que tenga aquí término tu vida. En cuanto a tu amigo, la muerte le ahorrará mayores contrariedades; porque, de momento, ignorará que su amada ya se entiende a estas horas, de ventana a ventana, con un nuevo amante, por medio de un lenguaje alfabético de signos hechos con los dedos, que a tal propósito ha ideado ella misma.

— ¡Pobre Lindoro! — exclamé suspiroso. — ¡Que tenga que purgar él solo la culpa de entrambos!

— No te preocupes, que no será llevado a la hoguera sin compañía. También

— 163 —

está condenado a sufrir igual pena que él el panadero, marido de Magnolia, a quien tú ya conoces.

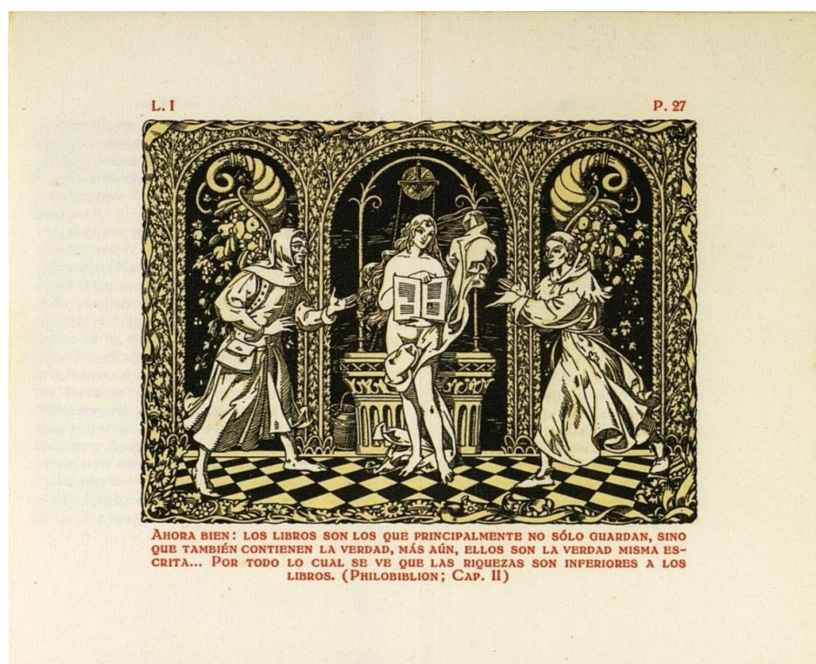
— ¿Cómo es posible todo esto? ¡Un hombre que no sabía de la revolución lo más mínimo!

— No importa: es tenido por uno de los conjurados más peligrosos, porque, denunciado en secreto por su propia mujer, le han encontrado, cosidas entre los forros de la chaqueta, las proclamas que ella misma le había puesto previamente.

— ¡Qué horror! ¡Son el diablo las mujeres!

Pàgines 162 i 163 d'*El purgatorio del bibliófilo / novela fantástica por* R. *Miquel y Planas* (1927)
(Biblioteca de Catalunya)

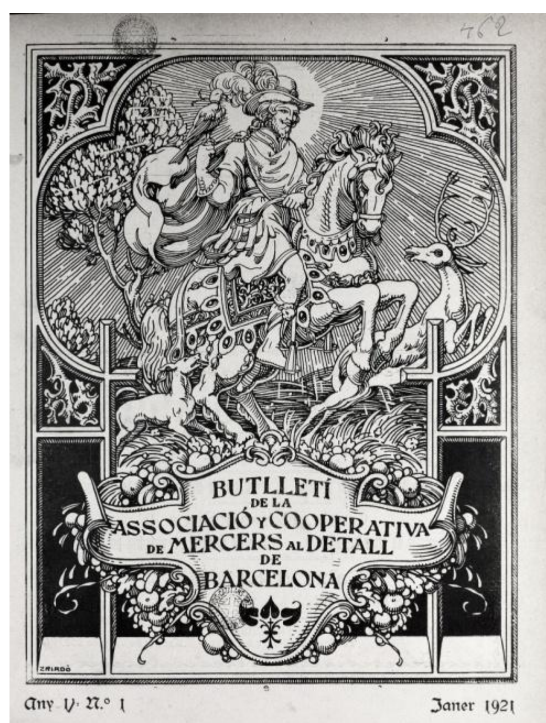
També va realitzar per a la mateixa col·lecció les exquisides il·lustracions classicitzants per a *El Philobiblion* (1927), amb les quals es remunta, sens dubte, a la xilografia medieval i renaixentista per a il·lustrar un text del segle XIV sobre diversos aspectes relatius a l'adquisició, preservació i organització dels llibres i escrit pel bibliòfil Richard de Bury poc abans de morir el 1345.

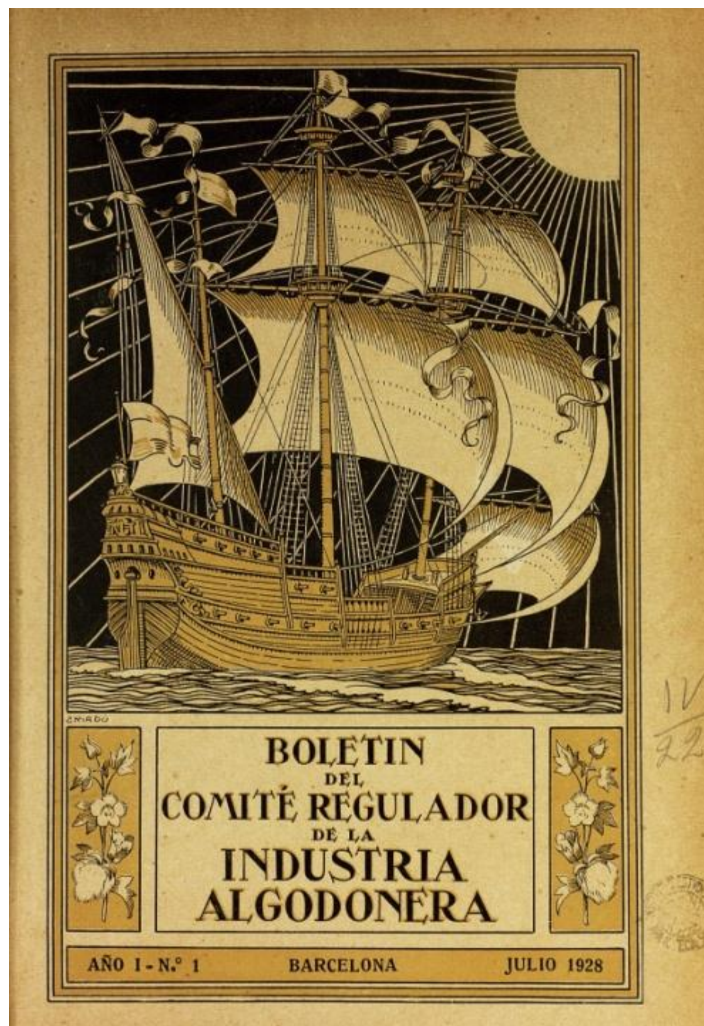
Il·lustració a doble página de Triadó per a
El Philobiblion: muy hermoso tratado sobre el amor a los libros de Ricardo de Bury (1927)
(Biblioteca de Catalunya)

L'any 1928 Triadó veié publicats els seus dissenys per a l'obra *Los Eruditos a la violeta*, de José Cadalso, de nou dins la *Pequeña colección del bibliófilo*, on il·lustrà amb ornamentacions els textos de les primeres edicions, segons es fa constar al catàleg de la BC, dipositària de sis exemplars, un dels quals enquadernat també per Brugalla. Com veiem, Triadó trobà un camp d'inspiració perfecte en la il·lustració literària antiga, on podia desplegar tot el seu gust per a transportar imatges d'obres literàries antigues que pocs arribarien a assolir, amb un tipus de representacions arqueològiques exquisides, i aquest talent no se li escapà a en Miquel i Planas.

Per aquells anys també va realitzar la coberta de la *Historia del Mundo* de Pijoan publicada en cinc volums per Salvat des del 1926, per no esmentar els diversos treballs que realitzà per a l'editorial Montaner & Simón, així com capçaleres i decoracions per a altres revistes i butlletins, com per exemple la portada del butlletí dels mercers o la del dels cotoners. Altres revistes on també participà amb dissenys i il·lustracions seves foren *El Faro del Llobregat: periódico quincenal independiente, órgano de todos los pueblos de la comarca, Joventut*, *Hispania*, *El Mercurio: revista comercial hispano-americana, La Ilustración Artística*, *Album Salón*, etc.

Coberta del *Butlletí de l'Associació y Cooperativa de Mercers al detall de Barcelona* (1921)
(Biblioteca de Catalunya)

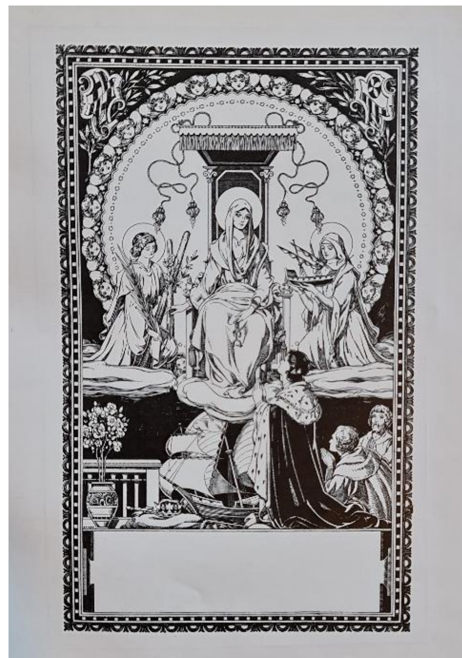
Coberta del *Boletín del Comité Regulador de la Industria Algodonera* (1928)
(Biblioteca de Catalunya)

Hem vist al principi com Triadó va jugar la seva carta religiosa al cartell de la Mercè de 1902, carta que seguiria jugant als dissenys de cartells de la Mercè dels anys 1922 i 1923, els dibuixos dels quals foren publicats a l'Anuari de les Arts Decoratives[55], i exemplars dels quals es troben entre els fons de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Al de 1922 s'expressa amb un inequívoc barroquisme. Amb tot, ambdós mantenen una estructura que ens recorda a molts dels seus treballs exlibrístics, especialment el de 1923.

[55] Triadó i Mayol, Josep (dir.), *Anuari de les Arts Decoratives, Any VI,* Barcelona: Imprempta Elzeviriana, 1924, p. 114-115

Cartell de Triadó per a les festes de la Mercè de Barcelona per a l'any 1922
reproduït a *Anuari de les Arts Decoratives* (1924)
(Biblioteca de Catalunya)

Cartell de Triadó per a les festes de la Mercè de Barcelona per a l'any 1923
reproduït a *Anuari de les Arts Decoratives* (1924)
(Biblioteca de Catalunya)

D'entre els impresos de petit format -a part dels ex-libris- que realitzà, cal destacar la col·lecció de cinquanta postals representant els escuts de les províncies espanyoles, publicades per la *Unión Postal Universal* cap al 1915 i estampades per la Litografia

d'Hermenegild Miralles, i que també formen part dels fons de la BC en la seva integritat. De ben segur que Triadó va inspirar-se en multitud d'escuts heràldics per als seus dissenys, tradició que, com hem dit, definia taxativament l'exlibrisme fins ben entrat el segle XIX i que ell bé coneixia i sabia integrar als seus repertoris.

Postals amb els escuts dissenyats per Triadó relatius
a les provincies de Barcelona i Tarragona
(Biblioteca de Catalunya)

Esmentarem també els treballs acadèmics que des de la seva tasca com a docent veié publicats, com els anomenats *Consejos... en la sesión pública celebrada el 17 de marzo de 1907 a los alumnos...*, publicat per l'Acadèmia Provincial de Bellas Artes, així com el text *Escuela de Artes y Oficios Artísticos y Bellas Artes de Barcelona* (1919-1925), inclòs a la memòria de l'entitat l'any 1925; de fet, Triadó va desenvolupar una important carrera acadèmica dins l'Escola, sent des de professor de dibuix des del 1902, com hem dit, passant per professor auxiliar de pintura i de colorit i composició així com secretari de l'entitat. Precisament el mateix Víctor Oliva refereix aquesta doble vessant d'artista i docent de Triadó al darrer paràgraf del seu article a l'Anuari Oliva de 1907, on exalta i remarca que el mestratge del seu amic rau més en la seva capacitat de creació, elevant-lo com a model a seguir de l'artista-docent que cada cop més anirà sent més rar en el temps:

> '*¿Y no sembla una mica irónich, després de tot lo dit, qu'En Triadó sigui mestre a Llotja.....? Si no fóssim a la terra dels viceverses, els encarregats de mostrar el camí als joves hauria de ser precisament aqueixos..... els artistes capassos de vibrar a tota inspiració, de compendre tota novetat, y aixís no resultaria aquest cas una excepció.*
>
> *Que fassi classe o que no'n fassi, la missió educativa del amich Triadó queda satisfeta ab que's produeixi, cada día ab més llibertat, ab més espontaneïtat, ab més forsa..... y això demanem a la seva destra infatigable:*
>
> *Més obres..... més belleses.....!* '[56]

Oliva també va exaltar des del seu article les virtuts com a exlibrista d'en Triadó, arribant inclús a fer una classificació tipològica dels mateixos i que anava més enllà de la esbossada per Miquel i Planas el 1905[57]. Com no hauríem de considerar, doncs, cadascun dels seus ex-libris com una *obra*, una *bellesa* de les que exclama Oliva, una lliçó d'art i un llegat amb indubtables derivacions, al cap i a la fi, en si mateixos?.

Per aquells seus darrers anys Triadó també fou cridat, com bona part dels pintors de renom de l'època, per a realitzar dues de les moltes pintures murals per al Saló de Sant Jordi del

[56] Oliva, Víctor, *Joseph Triadó dibuixant*, In: *Anuari Oliva: ensaig de materialització d'un moment intelectual*, Vilanova i la Geltrú: Oliva, Impr.; Madrid: Artur Beyer; Londres: A Donderis, 1907, p. 44

[57] Op. Cit., p. 41-42; on Oliva classifica els ex-libris de Triadó en tres grans grups: pictòrics, decoratius i simbòlics.

Palau de la Generalitat, concretament les titulades *La Justicia, la Voluntad y la Libertad*, i *Cortes de Monzón*. El cicle de pintures d'exaltació espanyolista dissenyades en plena dictadura de Primo de Rivera i que el 1927 taparien l'inacabat cicle pictòric que Joaquim Torres-Garcia va realitzar entre 1911 i 1917. Aquest és un tema que, com sabem, encara no està resolt, tot i els esforços que darrerament s'han fet per tal de trobar-ne una solució.

*   *   *

Triadó mor el 2 d'abril de 1929, mateix any en que fou present a títol pòstum a la Exposició Internacional de Barcelona de 1929, que s'inaugurava el 20 de maig, i on li varen exposar dues pintures: *Efecto de Luna (Llavaneras)* i *Playa de Palamós*[58]. També a títol pòstum, fou inclòs a la exposició de grans mestres catalans del XIX de les Galeries Laietanes del 1931[59], on li fou exposat un *Paisatge amb figures*, i que el gener de 1936 foren exhibits a la Sala Renart dibuixos originals de l'antiga Ilustració Catalana[60], d'entre els quals se'n comptaven de seus, junt amb diversos de Riquer, dels Vayreda, Llimona, Pahissa, Gosé, Opisso, entre més, exposició que fou ressenyada breument per Rafael Benet a *La Veu de Catalunya*[61], seguint així formant part dels artistes de fama i renom dels quals se'n faran diverses exposicions al llarg del temps, molt especialment des de galeries com la Parés, -tot i que moltes de les dels anys trenta foren per a subhastar grans col·leccions privades de pintura-, així com a certàmens o exposicions oficials retrospectius, per no redundar en l'alta consideració que ha tingut i seguirà tenint al llarg de la història de l'associacionisme exlibrista català –present a exposicions, bibliografies, articles, congressos, etc...-, història que sense ell no hauria estat la mateixa.

*   *   *

58 *Exposición Internacional de Barcelona 1929. Exposición Internacional de Pintura, Escultura, Dibujo y Grabado... Catálogo de la Sección Española (Segunda Serie)*, Barcelona, Dirección General de Bellas Artes, 1929, p. 50, on també es consignen els premis que va assolir al llarg de la seva carrera.

59 *Exposició de pintura catalana de gras mestres del segle XIXè... del dia 28 [de] Novembre al 11 [de] Desembre [de] 1931*, Barcelona, Galeries Laietanes, 1931 (Imp. Omega); tot i que al catàleg en díptic se'l fa constar com a J.M. Triadó

60 Sala Renart. Dibuixos originals de l'antiga "Ilustració Catalana", de l'11 al 24 de gener del 1936 (Barcelona: Sala Renart, 1936). Publicitat de l'exposició conservada al Recull de catàlegs d'exposicions col·lectives d'art de la Biblioteca de Catalunya

61 Benet, Rafael, *Cróniques d'art a La Veu de Catalunya, 1934-1936*, Barcelona, Fundació Rafael Benet, 2006, p. 320; ... *Dibuixos originals de l'antiga Il·lustració Catalana...*, 23 de gener de 1936, p. 9

Bibliografia:

Cadena, J.M. (ed.), *El dibuix a Catalunya: 100 dibuixants catalans que cal conèixer*, Barcelona, Pòrtic / ACCAT, 2004

Casas Hierro, Marià (dir.), *XXXV Congrés Internacional d'Exlibristes [de] Catalunya, 2014 : Ex-libris i Exlibristes*, Tarragona, Associació Catalana d'Exlibristes, 2014

Casellas, Raimon, *Etapes Estètiques*, 2 v., Barcelona, Societat catalana d'Edicions, 1916-

Flaquer, Sílvia, *Inventari d'artistes catalans que participaren als Salons de Paris fins l'any 1914*, Barcelona, Diputació de Barcelona / Biblioteca de Catalunya, 1986

Maragall, Joan A., *Història de la Sala Parés*, Barcelona, Editorial Selecta, 1975

Navarro, Montserrat (et al.), Fontbona, F. (dir.), *Repertori d'exposicions individuals d'art a Catalunya (fins a l'any 1938)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1999

Oliva, Víctor (et al.) *Anuari Oliva: ensaig de materialització d'un moment intelectual*, Vilanova i la Geltrú: Oliva, Impr.; Madrid: Artur Beyer; Londres: A Donderis, 1907

Orenes, Francesc, *Ex-libris: de la propietat dels llibres*, Tarragona, Arola Editors, 2000

Pérez Campins, Marc (ed.), *Ex-libris: exposició virtual*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 2003

Ràfols, J.-F., *Diccionario biográfico de Artistas de Cataluña*, 3 v., Barcelona, Editorial Millà, 1951-1954

Soler Àvila, Xavier, *El gravat popular*, In: Fontbona, F. (dir.), el Modernisme, vol. V, *en paral·lel al modernisme*, Barcelona, L'Isard, 2002, p. 165-187

Tort, Marta (et al.), Fontbona, F. (dir.), *Repertori d'exposicions col·lectives d'art a Catalunya (fins a l'any 1938)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2002

Trenc, Eliseu, *A l'entorn del simbolisme*, In: Fontbona, F. (dir.), el Modernisme vol. III, *pintura i dibuix*, Barcelona, L'Isard, 2002, p. 37-57

Triadó i Mayol, Josep, *Primer llibre d'exlibris d'en J. Triadó / text d'en Ramon Miquel y Planas*, Barcelona, Imp. Elzeviriana, 1906

Triadó i Mayol, Josep (dir.), *Anuari de les Arts Decoratives: arxiu de la producció artístich-industrial / recopilat y publicat baix la direcció de Josep Triadó y Mayol*, Barcelona, Imp. Elzeviriana, [1923-1924]

Vélez, Pilar, *El llibre com a obra d'art a la Catalunya vuitcentista 1850-1910*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1989

Vélez, Pilar (ed.) (et al.), *L'exaltació del llibre al Vuitcents. Art, indústria i consum a Barcelona*, Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat/Biblioteca de Catalunya/Departament de Cultura, 2008

Yebra, Joan-Lluís, *El gravat i l'ex-libris*, In: Fontbona, F. (dir.), el Modernisme vol. III, *pintura i dibuix*, Barcelona, L'Isard, 2002, p. 163-176

*   *   *